

Od inspiracji do plagiatu – o przejawach i problemach postawy odtwórczej. Refleksje jurorów konkursu uczniowskiego

ARTUR SKWAREK*, ŁUKASZ ADAMOWSKI, KATARZYNA DEJA

Narodowe Centrum Badań Jądrowych, Otwock-Świerk, Polska

W tym opracowaniu jurorzy ogólnopolskiego konkursu Fizyczne Ścieżki, bazując na ponad 15-letnim doświadczeniu, przedstawiają swoje spojrzenie na problemy postawy odtwórczej przejawianej przez uczniów wykonujących prace konkursowe. Przedstawione kwestie poddane są analizie pod kątem możliwych przyczyn oraz skutków, związanych nie tylko z samym konkursem, ale także szerszymi zjawiskami psychologicznymi i społecznymi. Artykuł może stanowić zbiór wskazówek dla osób zajmujących się ocenianiem różnego rodzaju prac uczniowskich: nauczycieli, pedagogów, a także osób pracujących z uczniami nadprzeciętnie uzdolnionymi i ambitnymi.

SŁOWA KLUCZOWE: bibliografia, cytowanie, Fizyczne Ścieżki, fizyka, konkurs uczniowski, odtwórczość, plagiat.

Naśladownictwo to nieodłączne narzędzie rozwoju. Odgrywa ono ogromną rolę w procesie ewolucji naszej cywilizacji. Jej postęp w dużej mierze zawdzięczamy temu, że kolejne pokolenia naśladowują swoich poprzedników, przetwarzając i rozwijając ich dorobek. Istnieją jednak takie formy odtwórczości, które w społecznej interpretacji mogą być postrzegane jako mniej etyczne, a z uwagi na rosnącą skalę zjawiska problemy z nimi związane nabierają dziś coraz większego znaczenia.

Jako organizatorzy, a zarazem jurorzy ogólnopolskiego konkursu uczniowskiego Fizyczne Ścieżki zmagamy się z tym zjawiskiem co roku, oceniając zgłoszenia uczestników. Zwracamy uwagę na prezentowane przez uczniów nieodpowiednie postawy i uwzględniamy je przy dokonywaniu ocen. Niestety czasami granica pomiędzy tym, co właściwe, a co nie, jest bardzo mało wyraźna, a to stawia nas przed trudnym pytaniem, jak traktować dany przejaw niesamodzielności.

W artykule opisujemy niektóre z przykładów postaw odtwórczych prezentowanych przez uczestników konkursu Fizyczne Ścieżki. Przytaczane przykłady, w naszym przekonaniu, ilustrują uniwersalne problemy dzisiejszej młodzieży. Oprócz nas problemy takie obserwują np. nauczyciele szkolni w procesie nauczania każdego przedmiotu.

*E-mail: artur.skwarek@ncbj.gov.pl

ORCID: 0000-0003-3681-3129

Pierwszą część artykułu stanowi opis konkursu, w drugiej zaś omówiono wybrane przykłady naśladownictwa, z którymi jurorzy spotkali się w 15-letniej historii konkursu. Artykuł kończą wnioski wraz z propozycjami pewnych rozwiązań zaprezentowanych problemów.

O konkursie Fizyczne Ścieżki

Fizyczne Ścieżki to ogólnopolski konkurs fizyczny organizowany od 2005 r. wspólnie przez Narodowe Centrum Badań Jądrowych (dawniej Instytut Problemów Jądrowych) i Instytut Fizyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Konkurs skierowany jest do uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych (a przed reformą edukacyjną: do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych).

Konkurs podzielony jest na kilka etapów. Najpierw uczestnicy nadsyłają swoje zgłoszenia, a te weryfikowane są pod kątem formalnym. Prace spełniające wymogi formalne oceniane są następnie przez jurorów. Do roli jurorów angażowani są specjaliści z dziedzin, których prace dotyczą. Ostatnim etapem jest seminarium finałowe, do którego dopuszczonych zostaje tylko kilkanaście najlepszych prac. Podczas finału uczestnicy osobiście prezentują je jurorom oraz publiczności, a następnie odpowiadają na zadawane im pytania dotyczące poruszanych zagadnień. Po seminarium następuje ostateczna ocena i wyłonienie laureatów.

Prace zgłaszane są do jednej z trzech kategorii: esej, praca naukowa oraz pokaz zjawiska fizycznego.

Oceniając eseje, jury konkursu Fizyczne Ścieżki zwraca uwagę m.in. na to, czy dana praca faktycznie stanowi tę formę wypowiedzi literackiej. Pomaga w tym definicja słownikowa (Jędrzejko, 2009; Drabik i Sobol, 2007), wedle której esej to krótka rozprawa ujmująca subiektywnie wybrany temat i łącząca elementy prozy naukowej oraz literatury artystycznej czy publicystycznej. Wpisany w tę definicję subiektywizm siłą rzeczy oznacza, że prace w tej kategorii powinny zawierać pierwiastek twórczy. Regulamin konkursu wymaga również, by dotyczyły związku fizyki z cywilizacją, na przykład z innymi gałęziami nauki – filozofią, kulturą, sztuką lub historią (Narodowe Centrum Badań Jądrowych, b.dw.).

Prace naukowe uczestników oceniane są ze zwróceniem szczególnej uwagi na poprawne użycie metody naukowej oraz na wkład własny autora (lub autorów). Należy przy tym podkreślić, że przy ocenie tego ostatniego jury kładzie akcent nie na włożony wysiłek, a raczej na jakość i oryginalność wniosków.

W pokazach zjawiska fizycznego ważne są: poprawność opisu omawianych zjawisk, widowiskowość samego pokazu i jego walory dydaktyczne. Oczywiście również i tu oceniana jest oryginalność, przy czym bardziej w odniesieniu do formy niż treści.

Warto zaznaczyć, że Fizyczne Ścieżki to konkurs opierający się na odmiennych zasadach niż wiele innych ogólnopolskich konkursów, olimpiad i turniejów, zarówno tych zdefiniowanych w polskim prawie (Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, 2002; Komitet Główny Olimpiady Fizycznej, 2019), jak i organizowanych niezależnie (Fundacja Akademia IBSE, 2019; Fundacja Akademia Młodych Fizyków, 2019). Uczestnicy Fizycznych Ścieżek nie rozwiązują testów ani zadań przygotowanych przez organizatora. Mają oni dużo więcej swobody, albowiem to do nich należy wybór poruszanych zagadnień. Z jednej strony daje to szansę uczniom, którzy interesują się fizyką, ale z różnych powodów nie opanowali jej szkolnego zakresu w całości. Z drugiej promuje uczniów wyróżniających się na tle innych kreatywnym sposobem myślenia.

W sumie w ciągu 15 edycji, od 2005 do 2020 r., na konkurs nadesłano około 1000 zgłoszeń autorstwa blisko 1450 uczestników (w kategoriach pokaz zjawiska fizycznego oraz praca naukowa dopuszcza się prace przygotowane przez dwu- lub trzyosobowe zespoły). Przy ocenianiu tych zgłoszeń spotkaliśmy się z różnymi mankamentami, które związane były nie tylko z prezentowaną wiedzą merytoryczną, ale także z wieloma innymi aspektami, w tym – stanowiącą temat niniejszego artykułu – odtwórczą postawą uczestników.

Problemy z czerpaniem inspiracji

Zdarza się, że zdolni i ambitni uczniowie decydują się na start w konkursie, ale nie mają sprecyzowanych zainteresowań. Szukają wtedy inspiracji, która pozwoli im przygotować pracę odpowiadającą ich ambicji. Ta praktyka, na pierwszy rzut oka w pełni akceptowalna, miewa negatywne konsekwencje. Dzieje się tak na przykład wtedy, gdy źródło inspiracji jest szeroko dostępne i bardzo popularne. Najczęściej uczestnicy korzystają z Internetu, który podsuwa im swoje treści. W konsekwencji co roku otrzymujemy prace zainspirowane tymi samymi źródłami i poruszające tę samą tematykę. Podobny skutek przynosi poszukiwanie inspiracji u laureatów poprzednich edycji konkursu. Istnieją silne przesłanki ku temu, by twierdzić, że niektórzy uczestnicy Fizycznych Ścieżek próbują powielać pomysły nagrodzonych wcześniej konkursowiczów. Na przykład w ramach jednej z edycji konkursu nadesłane zostały trzy podobne zgłoszenia pokazów prezentujących doświadczenia z plazmą, co mogło stanowić następstwo faktu, że w poprzedniej edycji pierwsze miejsce w kategorii pokazu zjawiska fizycznego zdobył autor prezentujący głośnik plazmowy i jego własności.

Innym, mniej akceptowalnym rodzajem inspiracji, jest zjawisko zbyt daleko idącego naśladownictwa. Wielu uczestników konkursu zgłaszało np. prace wykonane przez nich, jednak bazujące ściśle na schematach dostępnych w Internecie, co nie spotykało się z dobrą oceną jurorów. Powszechność tego typu praktyk sugeruje, że uczniowie często nie są świadomi tego, jak istotnym w ocenie ich dokonań jest fakt, iż bazowali na cudzych pomysłach. Można wręcz odnieść wrażenie, że są oni przekonani, iż, skoro wykonali pracę „własnymi rękami”, to nikt nie zarzuci im niesamodzielności. Jest to, oczywiście, przekonanie błędne i w naszym odczuciu niezwykle istotne jest zwracanie młodym osobom uwagi na różnicę między dziełem własnoręcznym a samodzielny, opartym na własnych, oryginalnych ideach.

Problemy ze współpracą

Niektóre formy niesamodzielności autorów stanowią wyjątkowo duże wyzwanie dla oceniających. Jedną z nich jest współpraca z osobami lub instytucjami zewnętrznymi. Wielu uczestników korzysta z pomocy rodziców, nauczycieli, uczelni itp. Pomoc ta bywa niekiedy tak znacząca, że trudno nie popaść w wątpliwości dotyczące sprawiedliwości i traktowania takich uczestników na równi z innymi, niekorzystającymi z niczyjej pomocy. Warto tutaj przytoczyć przypadek pewnej grupy bardzo młodych uczniów prezentujących zestaw pokazów popularnonaukowych. Pokazy zostały w dużej mierze przygotowane przez ich rodziców. Oglądając pokaz podczas seminarium finałowego, można było odnieść wrażenie, że nie tylko w znacznym stopniu pomogli oni dzieciom w wykonaniu układów pokazowych, ale zaaranżowali całe wystąpienie, łącznie ze szczegółowym przygotowaniem narracji. W konsekwencji podczas seminarium uczestnicy nie byli w stanie odpowiedzieć nawet na najprostsze pytania dotyczące pracy.

Innym przykładem omawianego zjawiska było zgłoszenie pokazu, w ramach którego uczestnik miał odtwarzać doświadczenia prezentowane uprzednio na rozmaitych imprezach popularnonaukowych przez pracowników jednego z cenionych ogólnopolskich instytutów naukowych. Chciał zaprezentować dokładnie to samo, korzystając przy tym z urządzeń i eksponatów użytych mu przez wspomnianych pracowników instytutu.

Fakt, że niektóre z nadesłanych prac stanowią efekt współpracy uczestników z innymi osobami bądź instytucjami bywa problematyczny dla zespołu oceniającego. Nie zawsze jednak takiemu postępowaniu należy się krytyka. Umiejętność współpracy to niezwykle ważna i pożądana cecha u naukowca, szczególnie dziś – w czasach wielkich międzynarodowych projektów badawczych. Piętnowanie tej umiejętności byłoby działaniem dalece niedydaktycznym. Świadome tego faktu jury Fizycznych Ścieżek stara się nie tylko nie krytykować, ale wręcz doceniać przejawy takich kompetencji u konkursowiczów. Niedopuszczalne są jednak sytuacje, w których praca podpisana przez autora zdominowana jest wkładem osób trzecich. W naszym przekonaniu, jeśli tworząc dzieło naukowe korzysta się z cudzej pomocy, a chce się z czystym sumieniem podawać za autora tego dzieła, należy dać co najmniej równie dużo od siebie. Należy również jawnie i czytelnie informować o korzystaniu ze wsparcia, podając jednocześnie informację o jego źródle.

Problemy z cytowaniem i bibliografią

Czytając prace konkursowe, można zauważyć, że tak oczywisty dla naukowców obowiązek stosowania bibliografii nie jest, niestety, oczywisty dla młodzieży. W zgłaszanych do konkursu pracach obecne są np. cytaty, których nie opatrzone odpowiednią informacją o ich źródle. Nauczeni niemiłym doświadczeniem początkowych edycji, sukcesywnie wprowadzaliśmy do regulaminu stosowne zapisy dotyczące kwestii cytowania. Należy tutaj zauważyć, że stawiając wymagania, jednocześnie nie narzucamy uczestnikom bardzo sztywnych reguł dotyczących sposobu oznaczania odsyłaczy. Wymagamy jedynie takiego oznaczania źródeł informacji, by jurorzy mogli te źródła w łatwy sposób odnaleźć i zweryfikować. Niestety, młodzież miewa problemy ze zrozumieniem nawet tak postawionego wymogu. Zdarza się, że źródła informacji podawane są w sposób zbyt ogólny (jak na przykład odwołanie do głównej strony Wikipedii zamiast do konkretnego hasła) lub zbyt nieczytelny (na przykład przez podawanie długich adresów URL zawierających skomplikowane odwołania do wyników wyszukiwania w wyszukiwarce, a nie bezpośrednio odwołania do faktycznych źródeł). Traktujemy je najczęściej jak błędy techniczne – uciążliwe, ale niedyskwalifikujące pracy.

Dużo poważniejszym przewinieniem jest niczym niesygnalizowane cytowanie, czyli plagiatowanie. W celu eliminacji tego rodzaju praktyk organizatorzy konkursu Fizyczne Ścieżki nawiązali współpracę ze specjalistyczną firmą, której narzędzia informatyczne porównują nadesłane teksty prac „z zasobami światowego Internetu oraz z Bazą Aktów Prawnych” (Plagiat.pl, 2019). Raporty generowane przez te narzędzia ułatwiają dokonanie oceny tego, czy dany dokument nie stanowi plagiatu (Plagiat.pl, bdw.). Niestety zdarza się, że niektórzy z uczestników w celu oszukania algorytmów wykrywania plagiatów, zręcznie modyfikują zamieszczane w pracy cytaty. Praktyki takie nie są demaskowane przez systemy antyplagiatowe, a stanowią de facto plagiatowanie. Zadziwia to, jak wielki trud wkładany jest czasem przez uczniów w ukrycie faktu, że w ich pracach obecne są cudze wypowiedzi. Wszak o wiele prostsze byłoby uczciwe zastosowanie cudzysłówów i podanie informacji o autorze

cytowanych treści. Można odnieść wrażenie, że z jakiegoś powodu duża część młodzieży uważa obecność cytatów za poważną, a może wręcz niedopuszczalną ujmę dla wypowiedzi pisemnej. Paradoksalnie, to dalece niesłuszne przekonanie może być skutkiem specyfiki edukacji szkolnej, w ramach której często wymaga się od uczniów pisanie tylko i wyłącznie „własnymi słowami”. Nie kwestionując zasadności stosowania takiego wymogu w szkole, widzimy potrzebę wyjaśniania uczniom, że wymóg ten nie oznacza, iż cytowanie jest nie do zaakceptowania w każdej sytuacji.

Osobną kategorię stanowi przywłaszczanie cudzych treści popełniane bez świadomości, że jest to działanie niewłaściwe. Wygląda na to, że młodzież często nie wie o tym, iż składając tekst, powinna zaznaczyć, która jego część została zapożyczona. Czasami na końcu pracy znajduje się spis wykorzystywanej literatury, jednak poszczególne cytaty obecne w pracy nie są odpowiednio oznaczone i opatrzone informacją o ich źródle. Rozsądnie byłoby wtedy wnioskować, że treść stanowią słowa własne, a ze źródeł podanych w bibliografii zaczerpnięto jedynie inspirację do ich napisania. Nierzadko dokładniejsza analiza ujawnia fakt, że tekst pracy został niejako „pozlepiany” z treści znalezionych w różnych źródłach i jedynie przepleciony niewiele wnoszącymi słowami autora.

Należy pamiętać, że plagiat to przywłaszczenie cudzej twórczości. Poza tekstem mogą nią być np. rysunki, schematy, tabele czy grafy. Uczniowie bardzo często nie są świadomi tego, że skopiowane ilustracje, podobnie jak teksty, należy opatrzyć informacją o tym, skąd je skopiowano. Podobnie wygląda kwestia zamieszczania różnych danych bez podawania informacji o ich źródle czy wreszcie nieumieszczanie informacji o źródle treści, których co prawda nie przepisano w pracy, ale na których bazowano przy jej tworzeniu. Są to problemy niezwykle powszechne.

Jedną z przyczyn opisywanych w niniejszym rozdziale problemów może być zwyczajne zaniedbanie wynikające z pośpiechu czy lenistwa. Oczywiście trudno jest posądzać o niedbalstwo uczniów, którzy zdecydowali się dobrowolnie przystąpić do udziału w konkursie wymagającym dużego nakładu pracy. Okazuje się jednak, że czasami przejawy niedbałości konkursowiczów są wyraźnie obecne w nadesłanych opracowaniach. Zdarza się np., że praca naukowa, zawierająca solidnie zebrane i opracowane wyniki eksperymentu z poprawnymi wnioskami, zawiera wstęp teoretyczny będący kompilacją tekstów skopiowanych z popularnych źródeł internetowych. Sprawia to wrażenie, jakby autorzy w ostatniej chwili przygotowali tę część i zrobili to najmniejszym kosztem. Być może to samo niedbalstwo powoduje, że w pracach takich często brakuje oznaczeń cytatów i informacji o ich źródłach. Innym przykładem może być opis pokazu zjawiska fizycznego ilustrowany rysunkami z Internetu, które zawierają napisy w obcych językach bądź oznaczenia inne niż w tekście. Autorzy takich zgłoszeń nie postarali się choćby o zmianę oznaczeń na rysunkach, nie mówiąc już o samodzielnym wykonaniu ilustracji od zera.

Brak bibliografii to zjawisko, które bez wątplenia należy piętnować. Co jednak z samym kopiowaniem cudzych treści? Czy podanie źródeł w pełni usprawiedliwia taką działalność? Na pierwszy rzut oka nie ma niczego złego w przepisywaniu definicji czy opisów zjawisk fizycznych albo w kopiowaniu obrazków (oczywiście przy założeniu, że podaje się źródła tych treści i nie narusza się praw autorskich). Niektóre treści trudno jest ubrać w nowe słowa. Dotyczy to zwłaszcza nauk ścisłych, takich jak fizyka, której prawa często ujęte są bardzo zwięzłymi formułami, w dodatku napisanymi hermetycznym językiem. Należy jednak zauważyć, że pisanie własnym językiem, zwłaszcza na tematy skomplikowane, stanowi istotny walor wypowiedzi. Im więcej opisów, definicji czy obrazków z poprawnym

wyjaśnieniem danego zagadnienia, tym większa szansa, że osoby zgłębiające wiedzę zrozumieją to zagadnienie. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że w porównaniu z autorami podręczników akademickich uczeń wyrazi dany problem w sposób lepiej przyswajalny przez jego rówieśników. O ileż bogatsza byłaby zatem np. internetowa baza wiedzy, gdyby tacy uczniowie wypowiadali się tam o fizyce własnymi słowami. Jakże ubogą jest ta baza, kiedy okazuje się, że próbując zrozumieć dane zagadnienie znajdujemy jedynie kilka identycznych artykułów zaczerpniętych ze wspólnego źródła!

Brak myśli własnej

W ramach jednej z edycji Fizycznych Ścieżek w kategorii pracy naukowej zgłoszone zostało zestawienie znanych informacji na temat nanorurek tlenków metali. Przegląd ten kończył prosty i powszechnie uznany wniosek mówiący, że omawiane materiały stanowią ważną i prężnie rozwijaną gałąź nanotechnologii. Autor nie przeprowadził samodzielnie żadnego badania ani żadnej analizy, dlatego zgłoszenie to zostało krytycznie potraktowane przez oceniających. Przeglądy znanych informacji i wniosków otrzymywaliśmy również w kategorii eseju. Brakowało w nich elementów subiektywnej rozprawki, niezbędnych w tej formie. W efekcie prace te również nie spotkały się z przychylnością jury.

Szukając przyczyn tego rodzaju odtwórczości, spoglądamy na rzeczywistość szkolną. Przeglądy pozbawione wniosków lub wypowiedzi literackie bez subiektywnych przemyśleń bywają owocami szkolnych zadań uczniów. Często uczniowie ci są za nie pozytywnie oceniani, a czasem nawet nagradzani w rozmaitych konkursach. Może to skutkować przekonaniem, że prace takie znajdują uznanie w świecie nauki. Przekonanie to kłóci się z oczekiwaniami organizatorów Fizycznych Ścieżek, którzy pracę naukową definiują w sposób bardziej zbliżony do tego, co fizycy wykonują w ramach swoich badań (Narodowe Centrum Badań Jądrowych, bdw.). Od autorów takich prac wymaga się zawsze pewnych samodzielnych wniosków, spostrzeżeń, koncepcji, a ogólniej – myśli własnej. Podobny wymóg dotyczy także esejów – dopiero myśl własna nadaje im charakter twórczy, a ten wpisany jest wszak w ich definicję.

Wnioski

Przejawy postawy odtwórczej bywają bardzo różne. Celem niniejszego artykułu nie było przedstawienie ich pełnej listy. Podane przykłady miały na celu zwrócenie uwagi na zasadniczy problem i pokazanie, jak subtelnych kwestii czasem dotyka.

Szukanie przyczyn opisywanego zjawiska należy rozpocząć od zwrócenia uwagi na specyfikę czasów, w których dojrzewa dzisiejsza młodzież. Problem odtwórczości występował od początku istnienia naszej cywilizacji, jednak w naszych czasach przybrał wyjątkowo duże rozmiary. Stało się tak za sprawą pojawienia się i rozwoju narzędzi umożliwiających odtwarzanie cudzej twórczości. Jest ono dzisiaj znacznie łatwiejsze, szerzej dostępne, a więc i bardziej kuszące niż dawniej. Internet stanowi ogromną bazę dorobku ludzkości dostępną niemal każdemu. Coraz częściej nie musimy odwiedzać bibliotek w poszukiwaniu interesującej nas literatury – wystarczy komputer albo nawet telefon komórkowy z dostępem do Internetu. Znajdujemy interesujące nas treści, a przeniesienie ich do naszej twórczości zajmuje tylko kilka sekund. Należy zadać sobie pytanie, co i w jakim stopniu powinniśmy naśladować. Nie zawsze potrafimy udzielić na to pytanie właściwej odpowiedzi,

a powszechność rozmaitych praktyk odtwórczej działalności powoduje, że wspomniane pytanie w ogóle nie pada – kopiujemy, podobnie jak większość, nie zastanawiając się, czy jest to słuszne, czy nie. Wśród uczniów kopiowanie cudzych wypowiedzi stało się praktyką tak powszechną, że niejednokrotnie reagują oni szczerym zaskoczeniem, gdy ktoś decyduje się takie działanie potępić.

Kształtowanie u młodych osób postawy twórczej oraz wyrobienie w nich właściwego poczucia uczciwości tworzenia nie należą do zadań łatwych i wymagają czasochłonnego wyjaśniania wspomnianych w artykule subtelności. Specyfika szkolnej rzeczywistości nie ułatwia tego zadania nauczycielom, którzy zmuszeni do realizacji treści podstawy programowej zwyczajnie nie mogą pozwolić sobie na poświęcenie szkolnych godzin omówieniu poruszanych tu problemów. Poza tym, toczenie przez nauczycieli zacieklej boju z odtwórczą postawą uczniów może wywołać negatywne nastawienie tych ostatnich i w konsekwencji przynieść skutek przeciwny do zamierzonego.

Czy należy zatem skupić się na kreowaniu i pielęgnowaniu właściwych postaw twórczych wyłącznie u uczniów ambitnych, takich, których do kreatywnej szkolnej aktywności nie trzeba w żaden sposób zmuszać? Takie rozwiązanie może budzić uzasadniony sprzeciw. Jak bowiem pogodzić się z faktem, że młodzież – którą edukujemy i, co ważne, wychowujemy – wykształciła nieodpowiednie postawy? Dla wielu dydaktyków byłoby to nader dalekie od idei, które przyświecają ich pracy. Poza tym może to zwiększyć różnice pomiędzy uczniami bardziej i mniej ambitnymi. Te różnice i tak występują, ale czy ich powiększanie leży w interesie szkoły, a nawet całego społeczeństwa?

Zgodnie z powyższym warto kształtować właściwe postawy twórcze u wszystkich uczniów, także tych niezainteresowanych przedmiotem. Błędne jest często deklarowane przez takich uczniów przekonanie o nieprzydatności wyrabianych nawyków i nabywanych umiejętności. Nawet jeśli zrezygnują z kariery naukowej, kreatywność i umiejętność samodzielnego formułowania myśli będą im niezmiernie pomocne w życiu.

Dzisiejsze czasy stawiają przed ludzkością nowe wyzwania, bowiem z jednej strony żyjemy w dobie przyswajania informacji w coraz szybszym tempie, a z drugiej – pojawiają się grupy społeczne kontestujące zdobytą przez ludzkość wiedzę. Popularnym stało się również tworzenie i propagowanie w mediach wiadomości fałszywych, tzw. fake newsów. Umiejętne wyselekcjonowanie odpowiednich informacji i sformułowanie na ich podstawie swojego własnego stanowiska nie należy do łatwych. Zadanie ułatwiłaby możliwość dotarcia do źródła wspomnianych informacji, bardzo często jednak treści prezentowane w mediach pozbawione są cudzysłowów czy spisu źródeł. Braki te mogą i powinny stanowić poważny argument przemawiający przeciwko wiarygodności danej informacji. Jednak nie stanowią zwykle żadnego argumentu, bowiem nie zwracamy na nie uwagi. Być może wynika to właśnie z lekceważenia obowiązku stosowania bibliografii na etapie naszej szkolnej edukacji.

Istnieje jeszcze wiele innych powodów, dla których warto wygospodarować czas na kształtowanie u młodzieży postawy twórczej. Starając się wymienić te najważniejsze koniecznie należy wspomnieć, że zaniedbania na opisywanym polu mogą sprzyjać zakorzenianiu się w młodym społeczeństwie braku poszanowania cudzej pracy, a także zatraceniu zdolności dostrzegania jej i włożonego w nią wysiłku. Ponadto, lekceważenie problemu powszechności nader odtwórczej postawy młodych osób niesie poważne niebezpieczeństwo dla rozwijanej w społeczeństwie kreatywności – cechy i bez tego mocno zagrożonej wieloma atakującymi ją dzisiaj czynnikami.

Podziękowania

Napisanie artykułu nie byłoby możliwe, gdyby nie prof. dr hab. Ludwik Dobrzyński – pomysłodawca konkursu Fizyczne Ścieżki i wieloletni przewodniczący Komitetu Organizacyjnego. Autorzy pragną niniejszym podziękować mu za inicjatywę i zaangażowanie.

Literatura

- Drabik, L. i Sobol, E. (2007). *Słownik języka polskiego PWN*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Fundacja Akademia IBSE (2019). *Regulamin XIII edycji Ogólnopolskiego Konkursu Nauk Przyrodniczych Świetlik dla szkół podstawowych*. Pobrano z <https://www.swietlik.edu.pl/regulamin>
- Fundacja Akademia Młodych Fizyków (2019). *Regulamin Ogólnopolskiego Konkursu Fizycznego Lwiątko 2020 dla szkół podstawowych, ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych*. Pobrano z https://lwiatko.org/files/Regulamin_Lwi%C4%85tko_2020.pdf
- Jędrzejko, A. (2009). *Słownik wyrazów obcych*. Chorzów: Videograf Edukacja.
- Komitet Główny Olimpiady Fizycznej (2019). *Regulamin Olimpiady Fizycznej*. Pobrano z <http://www.kgof.edu.pl/regulamin.php>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu (2002). *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad z późniejszymi zmianami*. Dz.U. 2002 nr 13 poz. 125.
- Narodowe Centrum Badań Jądrowych (bdw.). *Regulamin konkursu Fizyczne Ścieżki*. Pobrano 16 października 2019 r. z fizycznesciezki.pl/regulamin/
- Plagiat.pl Sp. z o.o. (2019). *Pomoc*. Pobrano z <https://plagiat.pl/pomoc/>
- Plagiat.pl Sp. z o.o. (bdw). *Instrukcja interpretacji Raportu podobieństwa systemu Antyplagiat*. Pobrano 17 października 2019 r. z plagiat.pl/pomoc/

From Inspiration to Plagiarism – On the Symptoms and Problems of the Copycat Approach. Reflections of the Jury of a Student Competition

With 15 years of experience, the jurors of a Polish student competition entitled Footpaths of Physics present their views on the copycat approach manifested by the contestants. The cases discussed are analysed in order to discover the reasons and results of such an attitude – connected to the competition itself, as well as to more general psychological and societal phenomena. The paper may be treated as a set of clues for people engaged in judging the work of students – such as teachers – but also for anyone working with exceptionally gifted or ambitious students.

KEYWORDS: bibliography, Fizyczne Ścieżki (Footpaths of Physics), physics, plagiarism, quoting, student competition, reproductivity.